

ХРЕСЧЕН САССИ

25 (2538) №
Хакё ирёллэ
Эрнере икё хут тухать

2015
апрель 8
ака 8

1991 сұлхи апрелён 21-мёшёнче тухма тытәннә

ЮНКУН

ЁҢСИ

Сәнукерчәке www.sar.ru сайтран илнә

«Ака-сухана тухма хатёр»

Кунран кун хёрү тапхәр – ака-суха – сывхарса килет. Республикәра сурхи ёҗсине хатёрленесси мёнле пырать-ши? ЧР ялхусаләх министрә Сергей Павлов республикәри массәллә информация хатёрсенче ёҗлекенсемпе ирттернә телпулра сак тата ытти сивёч ыйтава хускатрә.

Министр каланә тәрәх – кәсал акнә лаптәксем 565 пин гектар йышәнмалла. Ку иртнә сұлхипе танлаштарсан 5,6 пин гектар ытларах. Пёрчёллэ тата пәрса йышши культураҗсем – 50, сёрлуми 6,5 процент пулэ. «Иккёмёш сәкәр» лаптәкне 3 пин гектар үстерме паләртнә.

Иртнә сұл кёрхисем 89 пин гектар акса хәварнә. Вёсен 90 процентчә аван хёл қасине паләртаҗсә специалистсем. Ытти лаптәкрине те пәрахәслама ирттерех-ха. Санталәк сивёрех тәнипе калчан үсём тапхәрә пусланман. Ку лайәх темелле. Мартра юр сахал сунипе нүрәк сәре сәрханас вырәнне пәсланса пётнә. «Савәнпа паян тәпрапа нүрәк сителәксёрри сисёнет. Сурсёр районсенче нормаран – 70, кәнтәр еңчисенче 90 процент сахалрах вәл. Сумәр суни кёрхисене, маларах акнә сурхи культураҗсене вәй илме пуләшәччә», – паләртрә Сергей Павлов.

Суракинче 281 пин гектар акса-лартса хәвармалла. Кәсал хусаләхсем вәрләх хатёрлессипе лайәх ёҗленә. Пёрчёллэ тата пәрса йышши культураҗсем 50,2 пин тонна хывнә (кирлин 105 процентчә), 87 процентчә кондицие ларнә.

Минерал удобренийә турттарассипе те лару-тәру лайәхрах, хальлөхе 8,6 пин тонна туяннә. Хәш-пёр хусаләх әна кёркуннех илсе хунипе укса самай перекетленә. Савән пекех сунтармалли-сёрмелли материалсем те янтәләсә хусаләхсенче. Техникән 90-95 процентчә уй-хире тухма хатёр.

Кәсал хусаләхсемшён ака-суха хакла ларать. Минерал удобренийән хакә кәна 30 процент үснә. Әна хатёрлесе кәларакансем таварән 90 процентне ют сёршывсене әсатаҗсә. Валютәпа сутса пысәк услам тәваҗсә. Кун пек хакпа туяни хусаләхсене сука хәварать. РФ Правительстви, Ялхусаләх министрствини аграрисене йүнәтсе сутма йышәннә. Топливо, үсен-тәрана хутәлемелли хатёрсем те хаклансах пыраҗсә.

– Пирён телле – ялхусаләх таварә туса илекенсем патне патшаләх субсидине вәхәтра ситересси. Малтанләха паләртнә тәрәх – кәсал республикәна 2 млрд та 260 млн тенкә уйәрмалла, сав шутран 666,5 млн тенкәне хусаләхсене кусарса панә ёнтә. Ку иртнә сұлхинчен 2,7 хут ытларах. Сав шутран 250 млн тенки – унчөнхи парәм, – терә Сергей Владимирович.

Процент ставкине субсидилессипе те ёҗлесә. Малашне кун пек пысәк укса ку-масан та ытти тўлев татах пулмалла. Сәмахран, хусаләхсене литр сёт пусе хушса тўлемелле. Сак укса та уй-хир ёҗсене ирттерме кайтә. Ака-суха валли кёске вәхәтләх кредитпа та анлә уса кураҗсә. Раҗсей Правительстви кредит ставкине 17

процент субсидилеме йышәннә хыҗсән әна илекенсен йышә үснә. Хальлөхе 540 млн тенкәлөх кредит илнә. Ку пёлтәрхинчен 1,9 хут пысәкрах.

– Пётмөшле илсен хусаләхсем ака-сухана тухма хатёр, санталәк лайәхлантәр кәна, – терә министр.

– Сёр ёҗсенәсем малашне хаклә техника туянма вәй ситерәс-ши?

– Тавар туса илекенсене техникәна 15 процент йүнәтсе сутәс. Раҗсей Ялхусаләх министрствини 25 процент таранах йүнәттересшён.

– Ялхусаләх пёлтерешлэ сәре пусә саврәнәшне кёртессипе лару-тәру мёнләрех-ши?

– Республикәра уса курмасәр вырткан сёр 45 пин гектар. Чәваш Ен Пусләхә 2016 сұлчөн әна йәлтәх пусә саврәнәшне кёртме ыйтнә. Ун пек лаптәксем Улатәр, Канаш, Элөк, Хёрлэ Чутай районсенче ытларах. Улатәр, Канаш тәрәхәсенче лару-тәру лайәхланатә темелле. Хёрлэ Чутай районенче йывәртарах. Унта 5 пин гектар сёр уса курмасәр выртатә. Пысәк предприятисем «Нива», «Коминтерн» кәна. Фермерсен шучәпе пусә саврәнәшне кёртсе пырсан кәна, – хуравларә министр.

«Савра сётел» хушшине пухәннисем республикәра хута кайнә инвестици проектәсем, хушма тата фермер хусаләхәсене паракан пуләшүсем, мелиорацие аталантарас пирки те ыйтусем хускатрәс.

Лариса НИКИТИНА.

КЕСКЕН

Мускаври ларәва хутшәннә

Ёнер Чәваш Ен Пусләхә Михаил Игнатьев Мускавра Раҗсей Федерацийән Патшаләх Канашён ларәвне хутшәннә. Әна Раҗсей Президентчә Владимир Путин ирттернә. Ларура пёчәк тата вәтам бизнессе аталантармалли майсене сүтсе явнә. Пёчәк бизнессе паракан патшаләх пуләшәвөн тухәсләхне үстермелли, предпринимательсене кредитпа ытларах тивәсәтермелли, кадрсен тытәмә, налукпа, ёҗ хутшәнәвәсемпе, контрольпе надзор органәсен тёрәслевәле сыхәннә ыйтусем синчен каласнә.

Туслә сыхәнү

Чәваш Ен Пусләхә Михаил Игнатьев Кәркәсстан Республикинчи Жалал-Абад облаҗён делегацийәпе тел пулнә. Кунта савән пекех Чәваш Республикин экономика аталанәвөн, промышленноҗпа сугу-илү министрә Владимир Аврелькин тата Шупашкар хулин пусләхә Леонид Черкесов хутшәннә.

Михаил Игнатьев Чәваш Ен Кәркәсстан хушшинчи сугу-илүпе экономика хутшәнәвәсем малашне те анләланасса шаннинне пёлтернә.

Хәнәсем Чәваш Республикинчи предприятисемпе организациенче пулнә. Жалал-Абад облаҗёнчи полномочиллэ предствителён пёрремөш заместителә Мамасалы Акматов малашне Чәваш Енри электротехника предприятийәсем туса кәларакан продукцие Кәркәсстанра уса курнинне паләртнә.

Телпулу вәхәтөнче савән пекех Жалал-Абад облаҗёнче Чәваш Ен сугу-илү предствительствинне уса синчен киләше татәлнә.

Жасмин та, кедр та

Апрелён 2-мөшөнчөн пусласа майән 12-мөшөччөн Шупашкарта экологи уйәхләхә иртә. Сак вәхәтра хулари мёнпур районта тавраләха сўп-сапран тасатәс, йывәс лартәс, сөнә скверсем усаҗсә. Пётөмпе вара тел хуларә 10 пин йывәс лартмалла: каштан, чәрәш, акаци, пихта, пилеш, хыр, хурән, сирень, шәлан, барбарис, катәркас тата жасмин. Вёсем малашне хула урамәсене илем күме тытәнәс.

Экологи уйәхләхәнче чи малтан Аслә Сөнтөрү кунне уявламалли вырәнсене тирпейләс: «Сөнтөрү» асану комплексөнчөн пусласа Богдан Хмельницкий урамәнчи сәва таранах. Савән пекех скверсемпе парксенче, юханшыв хёррисенче, сәлкүссен сывәхәнче, культура, спорт учрежденийәсен таврашәнче тасатәс.

Кәсал Шупашкар пётөм Раҗсейри «Сөнтөрү вәрманә» акцие хутшәнма паләртатә. Унпа киләшүллән Атәл леш еңче суркунне тата кёркунне 6 гектар лаптәк синче йывәс лартмалла. Вёсен йышәнче кедр та пулэ.

ВӘЙ ПАТӘР!

Тапәртатса тәрәть тур лаши

Халь-халь тапса сикес пек тапәртатса тәрәкан урхамаха йёвенрен иккөн тытнә. Сәмрәкскерне күлме ансам мар. Йёвен, турта, урапа, тилхепе – урхамахшән ют-ха. Темисе уйәхран вәл әмәртусене хутшәнма тытәнәссине ёненме те йывәр.

Лашапа та пёр чөлхе тупмалла

– Икә сула ситнисене әмәртусене хутшәнтарасәсә. Вёсенчөн сәмрәкрахисене хәнәхтарса кәна пыратпәр-ха, – каласа парать Етөрне районенчи В.И. Чапаев ячёллэ әратлә лаша завочән зоотехникә Мария Петухова. – Лашасем те сынсем пекех тёрлөрен пуласәсә. Пёри ләпкә та ачаш, теприн патне пыма хәрамалла: сьртатә, тапать. Кашнинпе пёр чөлхе тупмасәр малалла ёҗлеме, тренировкасем ирттерме йывәр. Чи кәткәс тапхәр – тихасене күлсе чупма хәнәхтарасси. Сак вәхәтра уйрәмах асәрханмалла. Хытән каласни, аләпа сасартәк сулни вёсене хәрәтма пултарать. Хәрушсәрләх техникине пәхәнмалла, лаша патне ниҳәсан та хысалтан пымалла

3-мөш стр. ➔

САНТАЛАК

Шупашкарта	Вәхәт	8.04	9.04
Температура, °С	2-4 сехетре	+3	0
	14-16 сехетре	+6	0
Сумәр сәватә		☁	☁
Атмосфера пусәмә, мм		743	733

Пурнаҥ тапши

Сәһүкерчәке www.sar.ru сайтран илнә

Ашшә-амәшән пиләпе

Канаш районенчи Асләялта Григорьевсем яланах ёсченлөхпе паләрсә тәнә. Җемьере ача-пәчана та пәчәкренех ёсе явәҗстарнә. Картиш тулли выльәх-чөрлөх усранә май урам тәрәх йытә хәваласа чупаймән сав.

– Ялта выльәх-чөрлөхсәр, ёсчеләсәр пурәннинә аңланаймастәп, – тет кил хуҗи Эдуард Александрович. – Аттепе анне хушма хуҗаләхра яланах выльәх-чөрлөх тытнә. Вёсенчен эфир те хәнәхса, вёренсе пытәмәр. Җавәнпа ачаран пелнә ёсе хәрәмасәрах малалла тәсрәм.

Григорьевсем хушма хуҗаләха аталантарма туй парнинчен – пәруран – пусланә. Ашшә-амәшә сәмрәк җемьене ура сине тәма пуләшасса шанса выльәх парнеленә. Шанәҗ тўрре килнә. Мәшәр санә тавәрсах ёсе күләннә. Майёпен выльәх йышә үссөх пынә. Паян вёсен тәхәр ёнепе тәватә пәру. Пәчәк фермәра җем-

йипех тәрәшәсә. Ашшәпе амәшне аслә ывәлөсем, Максиппа Кирилл, хаваспах пуләшәсә. Егорпа Федор пәчәкрех-ха, анчах вёсем те аслисене кура ёсе җыпәсма хәтланәсә. Ёсчелөх, тәрәшуләх әруран әрәва куҗса пырать тейән. Эдуард Григорьев шалти ёсчелә пайәнче вай хунә май хәш-пәр чухне таләкөпех киле таврәнаймасть. Кун пек чухне килти хуҗаләх мәшәрә, Алина Владимировна, сине тиенет. Витери ёс-хәле йәлтах алә вёсчән туса пыраҗсә. Җавәнпа иртен пуҗласа каҗченех ларса канма та вәхәт сук вёсен. Ывәнтам тесе выльәха выҗә, сумасәр тәрәтаймән сав.

– Сөте пайтаҗасене паратпәр, – каласа парат кил хуҗи. – Җулла машина кашни кунах яла килсе тәрәт, хәлле – кун сиктерсе. Хәллөхе литрә 20 тенке каять. Ёне пуҗне таләкра 10-13 килограмм суса

илетпәр. Выльәх-чөрлөх усрани пире хушма тупәш күрет. Сөт сутса куллөнех «чөрә укҗа» кәрет-җке.

Утә та җемйипех туса илөсчә. Фураж вара туялма тивет. Хуҗаләха юнашарах 0,30 гектар сәр. Лапәкра пахчаҗимөс ситәнтөреҗсә, уйра – выльәх апаңә. Пурә 4 гектара яхән сәрпе уса кураҗсә вёсем. Пурте пәрле ёсчөсчә.

– Хушма хуҗаләха татах аталантарасшән. Хәллөхе выльәх йышә сахалрах. Җөнә вите-сарай туса кәтөвә үстерөсшән, – ёмөт-шухәшне паләртаҗсә вёсем.

Сәмаха җилпе вёстерменнине ёсчө сирөплетет җемье. Хәйсен вәйөпөх җөнә вите тума тытәннә. Җывәх вәхәтра выльәх-чөрлөх унта куҗә. Җемьен вара каллөх ёс хушәнә. Анчах аңа сәкә пачах хәрәтмасть, малалла утма вай хушәтә кәна тейән.

Лариса АРСЕНТЬЕВА.

Каска кәмпи килтөх

Хәлле те каска кәмпи ситәннинә курнә-и? Муркаш районенчи «АГРИКО» пәрлөшүре вәл сүлтәләкөпөх ашкәрсә үсет. Вәрманта шыраса сүресе вәхәта ирттермелле мар. Алә айәнчөх, татма кәна ан үркөн.

Валерий Глушаков ертүсә каланә тәрәх – каска кәмпи туса илме ытлашши йывәр та, тәкаклә та мар. Аңа уләм тултарнә полиэтилен ми хөсенче ситәнтөреҗсә. Субстратра нимәнле хими хутәшә те сук. Экологи төлөшпе таса симөс шултанәт вәл. Уләмне вара Удмурт тәрәхәнчөх турттараҗсә.

– Кәмпана лайәх туянаҗсә. Хәлле уйрәмах хәвәрт сүтәнәт. Хәллөхе аңа Мукава асататпәр. Республикари санаторисемпе те сыхәнса ёслетпәр, – каласа парать Валерий Глушаков. – Каска кәмпине тәварлама, маринадлама, ашалама юрать.

Предприятире туса илекенни кәрхи вәрманта ситәнни мар. Кунта та хәйән вәрттәнләхә, йывәрләхә. Җөхра пысәк технологиллө оборудовани вырнаҗтарнә. Сывләш тем-

пературине йөркөлөсе тәрәкәнни те пур.

Хәллөхе пәчөк предприятире улттән кәна ёсчөсчә. Вёсем пурте вярәнта пурәнәкансем. Производствәна аңләлатнә май ёсчөкөнсен йышә татах хушәнмалла. Предприятие аталантарма условисем сителөкөх.

– Кашни хуҗаләхән, тирпейлөкөн предприятине агропромышленноҗ комплексне аталантарма тўне хывмалла. Муркаш районенчи җөнә производство объектө хуга кайни савәнтарать. Вярәнти рынока хамәр туса илекен апат-сөмөсчө тивөсчөтөме май парать, – паләртнә ҖР ялхуҗаләх министрә Сергей Павлов.

Ёсчөн алә валли ёс тупәнәт тенә. Үркөнмесен ялта фермер хуҗаләхә кәна мар, ытти бизнөса та аталантарма май пур.

Сәһүкерчәке www.sar.ru сайтран илнә

Үркөнмесен сур миллион – кёсьере

“Манән килтен урама кәларса тәкмалли сүп-сап тухмасть, – тет Патәрелә районенчи Җөнә Ахпүрт ял тәрәхән пусләхө Валентин Петрович Тукмаков. – Тимөр-тәмәра ятарласа пустарса сүрекөнсөне парса яратәп. Пластик савәта сунтаратәп, ытти йышши келәнчене вататәп та раствор җәрнә чухне строительствәра уса куратәп. Килтөх тирпейлөме май пур чухне мөншөн мөнпур сүп-сапа урама тәкмалла?”

“Вярәнти пусләхән сүп-сап ыйтәвөпе ёслөс килмест те ав мөнле юптарать”, – темө пәхә, тен, тепри. Апла-и е капла-и, анчах ку ыйту Җөнә Ахпүрт ял тәрәхне сөс пуҗ хыҗтармасть. Хура сәр юрган тасалнә май сүп-сап куҗа йәмәхтарма тытәнә.

– Владимир Петрович, Аслә Мәнкун уявө умән каләҗәва тасаләх сөнчөн пуслани вярәнлә пек. Җөнәахпүртсем ёсчөлөхпе маттур, кил хуҗаләхәнчи сүп-сапа та хәвәр пөкөх тирпейлөме тәрәшәсә пулө-ха.

– Унашкәлли те пур, йөркөнө уямәнни те тупәнәт. Ку төлөшпө аңлануләх патне ситме хәллөхө питө йывәр. Пирән тәрәхрә пахчасем пысәк, кашниөх гектарө-гектарөпө сөмөс туса илет. Сәк ёс хыҗсән пулакан тасамарләха тепри вәрттән е сөрле урама кәларса тәкма тәрәшәт. Хуга та сунтарса типтерлөсшөн мар халө хәшө-пөри. Хәлчөчен ятарлә контейнерсем те лартса панәччө. Анчах яла вёсем тивөсчөтөмөсчө. Сөрүлми е кишөр аврине унта лавпа турттарса пырса пәрахсан е картиш шәлнә хыҗсәнхи сүп-сапа кашниөх унта вирхөнтөрсөн кунне 10 контейнер та ситмест. Тем тесен те вәл ялхуҗаләх каяшө валли мар. Халө җынсөне сүп-сапа малтан пәрахнә вярәна тултарма ирөк патәмәр.

Сүп-саппа сыхәннә ыйту ял тәрәхөсөмшөн сав тери сивөч, патшаләх шайәнчө программа йышәнмасан аңа татса параймән. Сүп-сапа пирән патран (виҗө ял-

тан) тиесе Патәреләне турттарма, әп шулласа паләртнә тәрәх, сүлтәләкөне 1 млн тенкө укҗа кирлө. Вәл ылтән пөкөх хакла ларать. Җынсөне сүп-сапа ми хөсенөне тултарма ыйтса пәр вәхәтра пустармалла тәвасшән. Капла та меллө пек туйәнмасть. Ытти сөре тухсан асәрхәтән та чылай хушә ларакан ми хөсенчи сүп-сапа җил ялөпөх вөсчөрет. Җапах та ёсө йөркөлөсө пәхасшән.

– Патак икө вөслө сав. Халәх сәрпө туслә, анчах сав ёс каяшө ман куҗ умөнчөн сүхәлтәр та ыттисөн төлне лектөр тенө пек пулса тухать...

– Пөр төлөв, пөр шухәш патне ситме ни хәсан та сәмәл пулман. Ку төлөшпө пирән ёсчөлөмөлле те ёсчөлөмөлле. Җапах тәван тәрәхри халәх ыттисөнчөн ёсчөлөх пулни савәнтарать. Ёсчөн җын вара – пуян. Төслөхрөн, пурәнәкан кашни җын пуҗне тивөкөн сәмәл автомашина шучөпө Җөнә Ахпүрт ял тәрәхө республикәри яллә муниципалитөтсем хушшинчө пөррөмөш вярән йышәнәт. Төрлө йышши трактор та Җөнә Ахпүртрө кәна 60 ытла. Сүрчөсөм те лайәхрах, хуларә хваттер туялма пултараҗсө...

– Килти хушма хуҗаләх савән пек тәрәнтәрәт тесшөни эсир?

– Сапла. Пирән тәрәхрә сөвөк сүхан үстерөсө тупәш илөсчө. Унашкәл пысәк лаптәк сөнчө аңа республикәри ниҗта та туса илөсчө. Ирәннө ёмөрөн 90-мөш сүлөсөнчө чи малтан колхоз лартма пусланә. Ун хыҗсән ял җыннисөм хәйсөн пахчинчө үстер-

ме пусланә. Чөрөк ёмөр сәк ёсө пәрахмаҗсө. Төслөх илсө кәтартатәп: 1 га сөнчөн ял сөнни сахалтан та 10 тонна сөвөк пустарса илет. Хәлхи вәхәтра 1 килограмне 70 тенкө сөтсан җемьө бюджетне 700 пин тенкө укҗа кәрет. Чи йүнө хакла шулласан та – 500-600 пин тенкө. Сүр ял пахчаҗимөсө 2-3 гектар сөнчө ситәнтөрет. Сөвөк кәна туса илмест, сөрүлми те лартать, кишөр те акать, выльәх та усрать тата ытти те. Ялта ёсчө вярәнө шуллә пулнине хәвәр та аван аңланатәр. Ял сөннинө сөр тәрәнтәрәт.

– Тәрәнтәрәт сөс мар, пуйтарать темелле пулө. Сөр сөнчө ёсчөлөкөнө кәна мар, ахәртнөх, ял тәрәхән хыснинө те. Е йәнәшәтәп?

– Пирән патра уса сәр вяртәкан, сүмкурәк айне пулнә лаптәк тупаймән. Сөр хәйән төлөвне пурнәҗлать. Ялхуҗаләх пөлтерөшлө пайсөне җынсем саккунпа килөшүллөн регистрациленө. Никама кирлө пулман сөр пайөсөне регистрацилөссинө кәна эфир вөслөймен. Кунашкәл лаптәк 400 га ытла. Суд урлә пәхса тухнә хыҗсән кәсәл ёсө вөслөсшөн. Җынна сөр лаптәкө кирлө пулсан – тархасшән, тивөсчөретпөр, ирөкли пур. Ял тәрәхө кашни хуҗаләха 1 гектар таран сөр панә. Үркөнменни унпа та, ялхуҗаләх пөлтерөшлө сөр пайөпө те уса курать. Пирән тәрәхрә пурәнәкансем ялхуҗаләх предприятине е урәх хуҗаләха мар, хәйсөне кәна шанса пурәнма хәнәхнә.

Сөр ёсчөлөсөн вярәнти хыснана та укҗа кәрет. Юлашки вәхәтра налук пустарас ёсчө лайәхланчө. Җулсөрен 100 пин тенкө хушәнса пычө.

– Ял халәхөн пурнәсчө аванлатма майсем пур апла.

– Пирө уйәрәкан бюджет укҗине сүлсө-

рен 10 процент чакарса пыраҗсө, савәнпа пурнәса хамәр вайла тытса пыма хәнәхмалла. Халәх вәйөпө пушар сүнтерөкөн машинәна тытса тәрәтпәр. Пирән пек икө шыв бәшнә тытса тәрәкән районта сүкпа пөрөх. Пөрне, Җөнә Ахпүртрине, пушар хәрүшсәрләхөшөнех пөтме памастпәр, тепри, Татмәшири, колнөкәсөне шывла тивөсчөрет. Җөнә Ахпүртри плотинана юсама хамәр бюджетран 250 пин тенкө уйәрнәччө. Ситөс сүл сәк юсава республикән программине кәртнө, ун чухне те хамәртан хушма укҗа хывма тивөт. Фермерсен, ытти ёсчөнсен техника йышлә чупнәран сүлсөне тәтәш юсамалла. Укҗа шәтәкө пайтах.

– Пөтөмөшлө экономикәри йывәрләха пула перөкөтлөх сөнчөн халө тәтәшәх асаилөсчө. Ялти хушма хуҗаләхән экономикинчө выльәх пахчаҗимөс пөкөх пуләшәтө-и?

– Пөр тапхәрта пирән патра та выльәх шучө чакрө. Халө ку туртәм сүхәлчө. Юлашки виҗө сүл выльәх йышө пөрөшкөл. Эпө республика ертүсө Михаил Игнатьев халәхран пустаракан сөтө пахаләхне кура йышәнмалла тенинө ырлатәп. Кашни сөннән чөртәварне уйрәмән хакламалли сөнчөн тахсанәх калаттәм. Ёлөк, асәватәр-и, сөрүлми, кәшман уйөсөне пайпа уйәрса паратчөс те хәшө-пөри сәкна хирөсчө. Кахалраххинө, мәрәнраххинө йыш хушшинчө пулни лайәх. Чуна парса тәрәшәкәни үсөмө уйрәмән ёсчөлөсө кәтартасшән. Кунашкәл таса чунлә җын сөтө шыв е урәх япала хушса улталәканпа мөнле танлаштәр? Унән паха чөртәвара тивөсчөтөкөн укҗа илөс килөт. Сөт хакө сүрлахтарсан выльәх йышө чакмө.

Ирина ПАВЛОВА.

«Төлөкре кашни каç киле таврәнәтәп...»

Елчәк районенчи Аслә Елчәкри Иван Филимонович Филимонов 1913 сұлта сурална. Таван сәршываң Аслә вәрсин малтанхи күнәсенчех фронта кайна. Темисе хутчен те вутлә сапәсусене хутшәннә. Юнлә вәрса хирәнчен янә сырусем паян Елчәкри историпе таван тавраләх музей-әнче упранасә. Вәсене вәл савнә мәшәрә Вера Митрофановна ячәпе сьрнә.

Иван Филимонов фронтан таврәнәтәп. Вәл 1944 сұлхи сентябрән 9-мәшәненчилә. Аңа Мурманск обласәненче пыгарнә. Унән хәш-пәр сыравәпе вулакансене паллаштаратпәр:

1941 сұлхи августән 21-мәшә.

Ырә кун, теләйлә сехет сире! Вирка, сана питә пысәк салам, савән пекех хамән юратнә ывәләмсене те. Вирка, ачасене епле пулсан та лайәх пәх. Маншән ан хуйхәрә. Эпир пока сывлатпәр-ха. Вирка, эпә хамәра ләс-ме килнә сынран уқса парса ятам. Вәл Елчәк шукулән директорә. Унпа качака илнине сырсә яр.

Вирка, Коля тата инке сәмийпех салам, хунәмсене те пысәк салам. Хамәрән тете-сене те сәмийпех салам, йыснана, Куляна, Укахвие чунтан-вартан юратса питә пысәк салам.

Вирка, килте мән лайәххи, начарри сав-сене сырсә пәлтәр. Ну, Вирка урәх нимән те сырма пәлместәп.

Сывә пуләр.

1941 сұлхи октябрь уйәхән 19-мәш числинче сыратәп ку сыравә. Ырә кун, теләйлә сехет тәлне пултәр. Юратнә Вирка, юратнә ывәләм Куля, юратнә ывәләм Йинка эпә сире

сәмийпех питә пысәк салам яратәп. Вирка, эпә сана хамән пурнәс сьинчен сырсә пәлтәр-рем. Эпир кунта пока пурәнәтпәр-ха. Тумтир паман-ха. Вирка, хальте пиншака илсе килтәм. Питә сивәте пусләрә. Сьинсем сарамас сьүрекен те питә нумай. Эсә манран пәрәва сутас-и тесе ыйтнә. Нимән те калама пултәр-раймастәп. Мәнле тусан хәвна усәллә пулатә, савән пек ту. Вирка, мана ан хушәр. Мушәт сакәнтанах киле таврәнәтәп пулә-ха. Вирка, апат сьисе тәранма май сук.

Пырсә курасчә те, но часах курма пулмә: Куля, инке куç умәнчех тәрасчә, хам умра. Выляса сьүренә пекех туйәнәтә. Эх, Вирка манән теләй пулә-ши, пулмә-ши? Төлөкре кашни каç киле таврәнәтәп. Сав мәнә пәлтәр-рет-ши вәл? Савна сырсә яр-ха. Эх, Вирка сәпай пурәнса пулмарә, теләй пулмарә. Вирка, эсә посылка ятам тенә, аңа илмен-ха. Сьу ан яр, хәвәр сийә. Кунта только сухари кирлә. Пәрса пашаләвәнчен типәтсе ярсә пәх-ха. Унтан тата мән тумә сынна йәләнсә сьүрен? Хутасла та килет. Кунта сьинсем хутаслах илсәчә. Эх, Вирка сана питә кансәр пулчә пулә кантук (сәрулми – В.П.) кәларма. Ну, Вирка хам таврәнән сәмах пулмә. Но унчәнен епле пулсан та. Вирка, ху унта-кунта кайнә чухне ачасене асту. Хәллә епле пулсан та таҗта плитапа ан пиҗчәр, вут таврашәпе ан пиҗчәр. Савна тепле пулсан та асту. Вирка, сана апла каланәшән ан сьиллен. Эпә сана астума хушап. Вирка, кунта пурәнма питә кансәр. Вирка, сыру сырма хут пәтрә. Сухари яма тәрәш, только опратнә адреса лайәх сьр.

Урәх нимән те сырма пәлместәп. Пока сывә пуләр.

Эх, Вирка, эх, Куля, эх, йысна мәнле ку-рас килет. Вирка, хәвән сывләхусем мәнле? Сьр.

1943 сұлта февраль уйәхән 13-мәш числинче сыратәп ку сыравә. Вирка, эпә сана чунтан-вартан юратса салам яратәп. Савән пекех хамән юратнә ылтән пек виҗә ывәләма чунтан-вартан юратса пысәкран та пысәк салам яратәп. Асусене те сәмийпех питә пысәк салам яратәп. Хамән тавансене те мәнпурне салам кала. Ну, Вирка эпә сана хамән пурнәс сьинчен сырсә пәлтәрәтәп. Манән пурнәс чаплә мар. Но хәрәмаләх мар пока, сьүрекетәп. Ку сыравә салтакран яратәп. Вирка, аләран юн илчәс. Анализ туса пәхәсчә. Пока сывә-ха. Ну малашне пәлместәп. Вирка, урәх нимән те сырма пәлместәп. Сывә пул. Вирка, ачасене лайәх пәх, лайәх пурән. Сывә пуләр.

Иван Филиповичән сыравәсем музей-ра татах пур, анчах вәсене вулама кансәр: хәшнә-пәрне кәранташла сьрнәран йәркәсем паләрмасчә, теприсем сарәхнә, сәтәлнә... Юрат-ха, кун чухлә упранса юнлә.

Кашни йәркәрех мәшәрне, ывәләсене чунтан-вартан юратни паләрәтә. Ахальтен мар Вирка ята сьине-сьинех асәннә вәл. Шел, вәрса пула сакнашкал сәмәсен шәпи теләйсәр вәсләннә. Арәмәсем упәшкисәр, ачисем ашшәсәр тәрса юнлә. Тәләхсем ывәләлә-тутәллә, ашшә тәрәкәсәр ситәннә, сьин пулнә. Кил хуҗи сәс вәрсәран таврәнәтәп. Төлөкре тәлленни пурнәсланайман...

Валентина ПЕТРОВА.

Тапәртатса тәрәтә тур лаши

← 1-мәш стр.

мар.

Самрәкскәрсем күлсен кутәнлашма, әрәхсе кайма, саврәнса укме те пултараçчә. Вәсем аманасран, турта-урапана ватасран шута илсе әсталанә лаша хатәрсене.

Тапәртатса тәракан тиха «Полярная ночь» текенскәр иккен. Малашләхә пысәк унән. Акә, ипподрома савәтса тухнә-тухман малалла сьил пек вәсчәрчә. Тәрантас сьинче ларса пыракан Мария Петухова тилхепене сьирәппән тытса пыни кәна ытлашши әрәхме памарә. Зоотехник час-часах хәех тәрантас сьине ларатә. Малтанләхә урхамахсене ытлашши хәваламасчә. Шәм-шака хускат-маләх, хәнәхмаләх чупасчә. Хәнәхнә май вәхәта ипподрома ытларах ирттерме тытәнаçчә юртә лашасем.

– Пәринпе икә сұлтах әмәртусене хутшән-ма пулатә, тепри вара ку вәхәт тәлне те «пиҗ-се» сьитәймәст-ха. Апла аңа васкатмалла мар, упрамалла. 2-3 сұлтан вәл пысәк кәтартусем-пе савәнтарә, – аңлантарчә Мария Петухова урхамахәпе саврәнса сьитнә май. – Утсене әмәртәва хатәрлеме виҗә уйәхран пусласа сур сұл таран кирлә. 3-4 сұлти лашасене вара – сахалрах. Виҗә сұлти әйәрсем хәллә канаçчә. Тренировка хысәән икә уйәхранах әмәртма хатәр вәсем. Эпир тәрлә сәлтава пула пәр уйәха яхән лашасене күлөймерәмәр. Савәнпа халә ытлашши хәваламастпәр.

Пурә әратлә 86 лаша. Ватәраххисем те пур. Акә, «Крессида» текенни 24 сұлта. Нумаях пулмасть вәл каллех хәмләнә. Амәшә халә тәпрәнчәкә сүмәнчен уйрәлма пәлмест.

– Тихасем сур сұлчәненче амәшәпе пәрле. Кайран урәх витене куҗаратпәр, май-әпен ипподрома тухма хатәрлетпәр, – терә завод директорә Роман Малов.

Шанәс пур

В. И. Чапаев ячәллә әратлә лаша завочән историйә пуян. Аңа 1926 сұлтах йәркәленә.

Сәнукерчәкәнене www.sar.ru сайтран илнә

Вырәс урхамахәсене әрчәтекен завод виҗә сұл каялла панкрута тухас патнәх сьитнә. 2012 сұлта ертүсә улшәннә хысәән тепәр хут вәй илме тытәннә. Витесене юсаса сәнетнә. Әслеме килекенсем валли пурәнмалли суртунә. Паллах, әратләхлә әслеме лайәх сьпециалистсем кирлә. Роман Николаевич вәсене интернет урлә та шыранә. Мария Петуховна шәпах сак мөлпе тупнә. Сәпәр хәрә Мускавра аграри университетәнчен вәренсе тухнә хысәән сәршываң тәп хулиненчә әсләнә. Чәваш Ене йыхравласан хаваспах киләшнә.

– Кунта ләпкәрах, пурәнма кәтәс пачәс. Сьинсем те киләшәсчә, – терә вәл.

Хусанти ветеринари академийәнче пәлу илекен Андрей Якимкин та Етәрне тәрәхне практикәна килнә.

Ачаранах ветеринар пулма, лашасемпе әслеме әмәтленнә. Академинче практикәна Мускава, Ставрополь крайне, Чәваш Ене кайма сәнчәс. Эпә Етәрнери лаша заводне суйласа илтәм. Хам эпә Тутарстанри Сәнә Шуҗә районәнчен. Кунта лайәх кәтсе илчәс, сәнә сурта пурәнма ыврәнарчәс. Ирхине ирех витери лашасене пәхса саврәнәтпәр, ывлях-чәрләх тухтәрә хушсан укол-сем тәватпәр, айсарәмне тасататпәр. Пушә вәхәтра лашасемпе ярәнәтпәр.

– Вәренсе тухсан Чәваш Ене әслеме килес кәмәл сук-и? – ыйтәрәмәр унран.

– Хальләхе виҗәсәмәш курсра кәна-ха.

Малтан алла диплом илмелле. Кайран куç курә. Тен, киләп-и?

Әратлә лашасем әрчәтекен заводән тупәшә пирки калама йывәр-ха. Вәл вәй илсе пыратә кәна. Халә тупәшран ытларах тәкакә.

– Урхамахсем Раҗсәйри әмәртусене те хутшәнма тытәнчәс. Хальхи вәхәтра Мускаври, Әпхүри, Чәмпәрти, Хусанти ипподромсенче те чупасчә. Иртнә сұл Пәтәм Раҗсәйри әмәртусене тухрәс. Лайәх кәтартусем-пе савәнтарчәс. Малашне йәркәленсе каяс шанәс пысәк, – терә Роман Малов.

– Кәсресене искусствәннәй майпа пәтәлентеретпәр. Вәрләхне Финлянди, Греци, Франци сәршывәсенчен илсе килетпәр. Ку каллех пысәк тәкак.

– Апла завод мәнле уқса-тенкәпе тытән-са тәрәтә, аталанатә?

– Пәрчәллә тата пәрса йышши культу-рәсем туса илсе тәкаксене чакаратпәр. Пәлтәр 2765 гектар тырә акса хәварнә, сав шутра пәрчәллә тата пәрса йышши культу-рәсем 1245 гектар йышәннә. Пирән тәлләв – гектар пуҗне 35 центнертан кая мар пуҗтар-са илессе, – терә Роман Николаевич.

Әратлә лашасене туянакан та пур. Иртнә сұл акә 23 тиха сутнә. Кәтәвә сәнетме 2 әйәр илсе килнә. Завод малашне сьитәнү сүлә сьине тәрәсса шанәсчә.

Лариса НИКИТИНА.

ЧӘВАШ НАЦИ ТЕЛЕКУРАВӘН ЭРНӘЛӘХ ПРОГРАММИ

Тунтикун, апрелән 13-мәшә
7.00 «КИЛӘШШИ» (12+)
7.30 «ЛИТЕРАТУРА ТӘПЕЛӘ» (12+)
8.00 «КОМФОРТНЫЙ ГОРОД» (12+)
8.30 «АКИЛБУПСЕР» (6+)
9.00 «НАШ КОНЦЕРТНЫЙ ЗАЛ» (12+)
13.00, 16.00, 19.00, 22.30 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КӘЛАРАМӘ
14.00, 17.00, 20.00, 23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
19.15 «ЫЛТӘН СҮПСЕРЕН» (6+)
19.30 «КИЛӘШШИ» (12+)
20.30 «АКИЛБУПСЕР» (6+)
21.00 «ПРИКАЗ: ПЕМЕ ЮРАМАСТЬ». ЧӘВАШЛА КУҢАРНӘ ФИЛЬМ (12+)

Ытларикун, апрелән 14-мәшә
7.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.30 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КӘЛАРАМӘ
7.15 «ЫЛТӘН СҮПСЕРЕН» (12+)
7.30 «КИЛӘШШИ» (12+)
8.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
8.30 «АКИЛБУПСЕР» (6+)
9.00 «НАШ КОНЦЕРТНЫЙ ЗАЛ» (12+)
15.00 ПРАВОВОЕ ПОЛЕ» (12+)
19.15 «ТӘПЛӘ КАЛАҢУ» (12+)
19.30 «СӘР ТИВЛӘЧӘ» (12+)
20.30 «ОТЛИЧНЫЕ СТУДЕНТЫ-2015» (12+)
21.00 «КОМФОРТНЫЙ ГОРОД» (12+)
21.30 «ПРАВОВОЕ ПОЛЕ» (12+)
22.00 «НАОБУМ» (12+)
22.45 «ТӘПЛӘ КАЛАҢУ» (12+)

Юнкун, апрелән 15-мәшә
7.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.30 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КӘЛАРАМӘ
7.15, 13.15 «ТӘПЛӘ КАЛАҢУ» (12+)
7.30 «СӘР ТИВЛӘЧӘ» (12+)
8.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
8.30 «ОТЛИЧНЫЕ СТУДЕНТЫ-2015» (12+)
9.00 «ПРАВОВОЕ ПОЛЕ» (12+)
19.15 «ЯЛАН ЯНРА, ЧӘВАШ СӘМАХӘ» (0+)
19.30 «ЛИТЕРАТУРА ТӘПЕЛӘ» (12+)
20.30 «ПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЯ СВЯЗЬ» (12+)
21.00 «ВЕКТОР КОМФОРТА» (12+)
21.15 «УМЕРЕТЬ В СТАЛИНГРАДЕ» (12+)

Кәснерикун, апрелән 16-мәшә
7.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.30 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КӘЛАРАМӘ
7.15 «ЯЛАН ЯНРА, ЧӘВАШ СӘМАХӘ» (12+)
7.30 «ЛИТЕРАТУРА ТӘПЕЛӘ» (12+)
8.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
8.30 «ПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЯ СВЯЗЬ» (12+)
9.00 «ВЕКТОР КОМФОРТА» (12+)
19.15 «СӘВРА СӘТЕЛ» (12+)
20.30 «ОБ ЭТОМ ПОДРОБНЕЕ» (12+)
20.35 «ПЕХИЛ» (12+)
21.00 «ШУРӘ ЫЛХАН». ЧӘВАШЛА КУҢАРНӘ ФИЛЬМ (12+)
22.45 «ТӘПЛӘ КАЛАҢУ» (12+)

Эрнекун, апрелән 17-мәшә
7.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.30 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КӘЛАРАМӘ
7.15 «СӘВРА СӘТЕЛ» (12+)
8.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
8.30 «ОБ ЭТОМ ПОДРОБНЕЕ» (12+)
8.35 «ПЕХИЛ» (12+)
19.15 «ЮРӘ СӘВРАМӘ» (12+)
19.30 «КИЛӘШШИ» (12+)
20.30 «БУХТЫ-БАРАХТЫ» (12+)
21.00 «МЫ ВЫБИРАЕМ ЗДОРОВЫЙ ОБРАЗ ЖИЗНИ». РЕСПУБЛИКАНСКИЙ КОНКУРС (12+)

Шәмәткун, апрелән 18-мәшә
7.00 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КӘЛАРАМӘ
7.15 «ЮРӘ СӘВРАМӘ» (12+)
7.30 «КИЛӘШШИ» (12+)
8.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
8.30 «БУХТЫ-БАРАХТЫ» (12+)
9.00 «ЧЕБОКСАРЫ – ГОРОД СЛАВЫ ТРУДОВОЙ» (12+)
11.30 «МЫ ВЫБИРАЕМ ЗДОРОВЫЙ ОБРАЗ ЖИЗНИ». РЕСПУБЛИКАНСКИЙ КОНКУРС (12+)
13.00 «НОВГОРОД ГОСПОДИН СЫНЧЕН КАЛАНИ». ЧӘВАШЛА КУҢАРНӘ ФИЛЬМ (12+)
17.00 «ОТЛИЧНЫЕ СТУДЕНТЫ-2015» (12+)
17.30 «ПРАВОВОЕ ПОЛЕ» (12+)
18.00 «СӘВРА СӘТЕЛ» (12+)
19.00 «ЫРӘ КӘМӘЛПА» (12+)
19.30 «МАН УПӘШКАМ ПУЛСАМАР». ЧӘВАШЛА КУҢАРНӘ ФИЛЬМ (12+)

Вырсарникун, апрелән 19-мәшә
9.00 «МОРИС ЯКЛАШКИН ПРИГЛАШАЕТ...»
11.30 «МАУГЛИ». ЧӘВАШЛА КУҢАРНӘ ФИЛЬМ (12+)
13.00 «ПРИКАЗ: ЧИКӘ УРЛӘ КАҢМАЛЛА». ЧӘВАШЛА КУҢАРНӘ ФИЛЬМ (12+)
17.00 «СЛЕД В ИСТОРИИ» (12+)
17.20 «ОБ ЭТОМ ПОДРОБНЕЕ» (12+)
17.30 «ПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЯ СВЯЗЬ» (12+)
18.00 «БУХТЫ-БАРАХТЫ» (6+)
18.30 «ВЕКТОР КОМФОРТА» (12+)
19.00 «ЯШ ЧУХ, СӘМРӘК ЧУХ» (12+)
19.30 «ДЖУНГЛИРЕ СҮХАЛНИСЕМ». ЧӘВАШЛА КУҢАРНӘ ФИЛЬМ (12+)

УЙӐХ КАЛЕНДАРӐ

Число, кун	Апрель, 8 – юнкун	Апрель, 9 – кӑснерникун	Апрель, 10 – эрнекун	Апрель, 11 – шӑматкун	Апрель, 12 – вырсарникун	Апрель, 13 – тунтикун	Апрель, 14 – ытларикун
ХӐВЕЛ	тухать анать	5.04 18.42	5.02 18.44	4.59 18.46	4.57 18.48	4.54 18.50	4.51 18.53
Кун тӑршшӑ	13.38	13.42	13.47	13.53	13.58	14.02	14.06
УЙӐХ	тӑхри кунӑ (12 сехет тӑлне)	катӑлса пырать 19-мӑш кун Ухӑҫӑ паллинче	катӑлса пырать 20-мӑш кун Ухӑҫӑ паллинче	катӑлса пырать 21-мӑш кун Ухӑҫӑ паллинче	катӑлса пырать 22-мӑш кун Ту качаки паллинче	катӑлса пырать 23-мӑш кун Ту качаки паллинче	катӑлса пырать 24-мӑш кун Шывтӑкан паллинче
		катӑлса пырать 25-мӑш кун Шывтӑкан паллинче					

ТӐНЧЕРЕ... ТӐРЛӐРЕН КӐНЧЕЛЕ

Ҫамрӑк, анчах...

Виҫӑ тусӑн пӑр шухӑш тенӑ. Ют пурлӑха хапсӑнни, алла ирӑке яма юратни виҫӑ ҫамрӑка пӑр чӑлхе тупма пулӑшнӑ та.

2012 ҫулхи августра виҫӑ услап ӱсӑр арҫын Канашри вокзал ӧнӧнле утнине курсан унран хӑпман. «Айтӑр ҫаратар», – сӧнӧнӑ вӑсенчен пӑри. Ассӑрла шухӑш ыттисене те килӑшнӑ. Хайхисем арҫынна кашкӑр кашамансем пек йӑри-тавра ҫавӑрса илнӑ. Кӑҫех инкек тӑсекенӧн пӑчӑк сумки вӑрӑ-хурах аллине куҫнӑ. Иртен-сӑрен асӑрхасран ӑна халӑх сӑремен ыраӑна ҫавӑтса кайнӑ. Ӱсӑрскер хурахсен капкӑнне ҫакланнине ӧнланса илеймен-тӑр. Улах ыраӑнта хайхисене ирсӑрсем хӑнеме пикеннӑ. Унтан банк карттине кӑларса илнӑ. «Пин-кодне кала!» – хар! кӑшкӑрнӑ вӑсем. Арҫын пин-кодне каласанах хурахсенчен иккӑшӑ ҫывӑхри банкомата чуптарнӑ. Анчах янтӑ укҫа илесси пулман, арҫын йӑнӑшнӑ-мӑн. Тарӑхӑнӑскерсем ӱсӑр арҫынна сыхлама юлнӑ юлташӑ

патне шӑнкӑравланӑ. «Тӑрӑссине кала!» – кӑшкӑрашнӑ «хуралҫӑ». Лешӑ те хӑранипе, те маннипе каллех йӑнӑшнӑ. Текӑх унран пӑр сӑмах та кӑтсе илеймен ҫамрӑксем – арҫын ҫавӑнтах ҫывӑрса кайнӑ. Вӑрӑхурахӑн янтӑ укҫапа пуясси пӑчланнӑ.

Преступление чылай вӑхӑт уҫса парайман, мӑншӑн тесен арҫын хӑйне кӑрентерекенсене йӑркеллӑ астуса юлайман. Ҫапах преступниксене тытса чарнах. Еҫе тӑпченӑ май ҫамрӑксем унччен те судпа айӑпланни палӑрнӑ. Вӑсенчен пӑри, 20 ҫула ҫитнӑскер, икӑ хутчен суд умне тӑма ӑлкӑрнӑ. 19 ҫулти те пӑр хут айӑпланнӑ. Хурахсенчен чи ҫамрӑкки, 16-ри вара рекорд ҫапнӑ темелле. Ҫул ҫитмесӑрех тӑватӑ хут саваламан сак ҫине ларнӑ. Хальхинче айӑплав татах ҫирӑпрех пулӑ вӑсемшӑн.

Шел, ҫамрӑкхлах кукаҫ-макаҫ ҫулпа утакан сахал мар паян. Вӑсемшӑн ҫын пурнӑҫне татасси те

чӑрт сурмалӑх кӑна тейӑн. Ку хӑрушӑ инкек Канаш тӑрӑхӑнче пулса иртнӑ. Иртен ҫулхи май уйӑхӑнче Канаш районӧнчи Вӑрманкас Урман ҫывӑхӑнчи ҫырмара 31 ҫулти арҫын ӱтне асӑрханӑ. Хӑненипе вӑл пурнӑсран вӑхӑтсӑр уйрӑлни тӑрех палӑрнӑ. Хӑрушӑ преступление куракан-илтекен пулманнипе еҫе уҫса пама йывӑр пулнӑ. Ҫур султан кӑсӑруклисем преступниксене тупса палӑртнах. Тӑпчев вара ҫакна кӑтартнӑ.

2014 ҫулхи майӑн 18-мӑшӑнче, кашхине, 19 тата 20 ҫулти качӑҫсем ку тӑрӑхра пурӑнаканпа сӑлтӑвсӑрах хирӑҫсе кайнӑ. Ҫиллине шӑнараймасӑр ҫамрӑксем аслӑраххине тапма-ҫапма тытӑннӑ. Тискеррӑн хӑненӑ хыҫҫӑн тарса сухалнӑ. Сурӑносене ҫатаймӑсӑр арҫын ҫавӑнтах вилнӑ.

Канаш район ҫучӑ ҫын вӑлерекенсене 8-шар ҫул ирӑкрен хӑтарма йышӑннӑ. Вилнӑ ҫын ашшӑне кӑмӑлсипет ӧнчен тӑкак кӑнӑшӑн кашниӑн 500 пин тенкӑ тӑлеме тивӑ.

ҪӐР ПИРКИ – ҪӐР ЫЙТУ

Лаптӑкран мӑнле хӑпмалла?

? Темиҫе ҫул каялла администраци пире ялхуҫалӑх пӑлтӑрешлӑ ҫӑр уйӑрса пачӑ. Ӑна сухаласа акса хӑварма пирӑн техника ҫук, вӑй-хал ҫитмест. Анчах кашни сулах ҫӑр налукӑ тӑлетпӑр. Вӑл лаптӑкран пирӑн мӑнле хӑпмалла-ши?

НИКОЛАЕВСЕН ҫемйи.
Етӑрне районӑ.

Ҫӑрӑн харпӑрлӑх правинчен хӑтӑлма сирӑн Росреестра ҫырса памалла. Лаптӑка харпӑрлӑх правине регистрацилемен пулсан ҫӑр

уйӑрнӑ администрацие ҫырса пама тивет. Енчен колхоз-совхозран уйӑрнӑ пулсан хуҫалӑха е ял тӑрӑхне каялла пама пултартӑр.

Документри йӑнӑша тӑрлетесчӑ

? Ҫуртпа ҫӑр лаптӑкне виҫӑ ҫын ҫине пайласа харпӑрлӑх куҫарттартамӑр. 1993 ҫулта ҫӑр свидетельствине илнӑ чухне документа пӑрин ҫӑрне ыттисенчен пысӑкрах кӑтартни курӑнчӑ. Ял тӑрӑхӑ вара йӑнӑша тӑрлетме килӑшмерӑ. Халӑ тин ӑна тӑрлетме пулӑ-и?

Анна КАШКИРОВА. Ҫӑрпӑ хули.

Енчен эсир 1993 ҫулта ҫӑре виҫӑ уйрӑм лаптӑка уйӑрма йышӑннӑ тата сире харпӑрлӑх правин свидетельствине панӑ пулсан текӑх тӑрлетеймӑр. Ҫӑр пӑрлехи харпӑрлӑхра пулсан свидетель-

ствӑра йӑнӑш кайни нима те пӑлтӑрмест. Ҫӑр лаптӑкне чикӑленӑ, пайланӑ тата харпӑрлӑх правине куҫарттарнӑ чухне кашни харпӑрҫӑ ӑна тӑрӑс палӑртма пултартать.

Тӑмлӑ ҫӑр килӑшмест-ши?

? Ҫуркунне ҫӑр ӧшӑнанах вӑтӑ ҫарӑк (редис) акса хӑваратӑп. Хӑвӑртрах шӑтса тухма хура полиэтилен пленкӑпа хуплатӑп. Анчах ҫимӑҫ ҫитӑнсе ҫитмесӑрех ҫурӑлат. Мӑнне ҫыхӑннӑ-ши ҫакӑ? Тен, ӑна пахчари тӑмлӑрах ҫӑр килӑшмест?

Вера ИВАНОВА.
Муркаш районӑ.

Ҫимӑҫ ҫурӑлни тӑпрапа мар, эсир ҫимӑҫе нумай шӑварнипе ҫыхӑннӑ. Типӑ ҫанталӑкра та ӑна ҫине-ҫинех шӑварма юрамасть, ирхине тата кашхине ҫителӑклӑ. Сивӑрех ҫанталӑкра – икӑ кунра

пӑрре. Вӑтӑ ҫарӑк пулӑхлӑ та хӑйӑрлӑ ҫӑре килӑштерет. Кун пек ҫӑрте шыв ҫамӑллӑнах сӑрхӑнать. Вӑл пӑр ыраӑнта тӑрсан тымар ҫӑрет. Йӑранри нӑрӑк тӑрех пӑсланастан ҫиелти тӑпрапа ахаль кураҫпа хуплӑр.

Решением Арбитражного суда Чувашии 02.06.14 А79-7619/2013 в СХПК "Звезда" ИНН 2102000155, ОГРН 1022102030554, Чувашия, Аlikовский район, д. Ягунькино введено конкурсное производство. Организатор торгов-управляющий Кузьмин Генрих Ильич СНИЛС01075993750 ИНН212806028102 НП "ДМСО" (ИНН2721099166, ОГРН1032700295099 г.Хабаровск, Красноярченская, 92Б) сообщает о результатах публичного предложения. Победители: лоты №1, 3, 7 - ООО "Агрофирма "Путь Ильича", по цене: лот №1 - 468000 руб., №3 - 433800 руб., №7 - 387000 руб. Лоты №2, 4, 5, 6, 8, 9, 10 - Новиков Роман Валерьевич, по цене: лот№2 - 1377000 руб., №4 - 2277000 руб., №5 - 1440000 руб., №6 - 486000 руб., №8 - 153000 руб., №9 - 179550 руб., №10 - 193500 руб. Заинтересованности победителей к кредиторам, должнику, АУ нет. Участия в капитале победителя управляющего, СПО, членом которой является управляющий нет.
Объявление

Кушака – кулӑ, шӑши – вилӑм

Пурӑнмалли ҫурт-йӑр условиесене лайӑхлатма вун-вун ҫемье ӧмӑтленет. Ҫитменнине хваттер черечӑ те султан сул ӱсӑх пырат. Предприяти-организациа еҫченӑсене тӑлвӑсӑр хваттерсем пама пӑрахнӑранпа ку ыйту уйрӑмах ҫивӑчленчӑ. Ҫак тапхӑрта ҫынсен инкекӑ ҫинче пуйма хӑтланакансем те йышланчӑ. Пая кӑрсе хваттер тӑвакансене улталанӑ тӑслӑх сахал-им? Шупашкар районӧнчи пӑр ҫемье вӑсенчен ӱксӑ юлман, пурӑнмалли ҫуртсем хӑпартса услам тума хӑтланнӑ.

Михайловсем (хушаматне улӑштарнӑ) Шупашкар районӧнчи Мӑн Катраҫра санӑ тавӑрсах ҫурт-йӑр ҫӑкленӑ. Кӑске хушӑра керам-блокран икӑ ҫурт туса лартнӑ.

Васканипе строительство нормине, хӑрушсӑрлӑх йӑркине те пӑхӑнман.

Михайловсем строительство тӑкакӑсене чакарма специалистсене мар, ыраӑнти ҫынсене явӑстарнӑ. Вӑсен ҫак тӑлӑшпе опыт ҫукки те хӑратман. «Сутнӑ хыҫҫӑн хуш ишӑлсе антӑр», – тенӑ-тӑр. Чӑн та, ыраӑнти условиесене шута илмесӑр никӑс янипе ҫурт-йӑр кирек хӑш вӑхӑтра ишӑлсе анма пултарни палӑртнӑ специалистсем. Ҫакна ултӑвӑҫсем пӑлнех. Анчах пысӑк укҫа илӑртнипе ҫакӑн ҫине куҫ хупнӑ. Ячӑшӑн тунӑ ҫурта ҫынсене сутса янӑ. Ара хӑйсем валли мар вӑт, мӑн хӑраса тӑмалла? Ӑна-кӑна ӧнкарайман ҫынсем хайхи «керменсене» 4 миллион та 100 пин тенкӑе туяннӑ. Пӑрре ултӑв

ҫулӑ ҫине тӑрсан пӑрӑнма йывӑр-мӑн.

– Ҫӑр лаптӑкӑе йывӑрлӑх пулмӑ. Ҫӑмӑллӑнах харпӑрлӑха куҫарма пултартӑр, – суеҫтернӑ вӑсем ҫурт туянакана. – Ыйтӑва татса пама пире 400 пин тенкӑ тӑлеме тивет.

Ҫӑр хуҫи пачах урӑх ҫын пулнине пытарнӑ вӑсем. Апла пайтаҫсем саккуна пӑсса ют ҫын ҫӑрӑ ҫинче ҫурт ҫӑкленӑ. Анчах ултӑвӑҫсем укҫана хӑвӑрт пӑтӑрсе чикнӑ. Инкек тӑсекенӧн вара лаптӑка тепӑр хут тӑлесе илме тивнӑ. Нумаях пулмасть Шупашкар район ҫучӑ Михайловсене саваламан сак ҫине лартнӑ. Арӑмӑе упӑшкине 250-шар пин тенкӑ штраф тӑлеттермелле тунӑ.
Л. АЛА.

«КАПКӑН» КӑТЕСӑ

ПАРАППАН

- Атте, мана паратман туянса пар-ха, – ыйтать пӑчӑк ывӑлӑ профессортан.
- Туянасса туянӑп та-ха, анчах эсӑ ӑҫлеме ан чӑрмантар вара.
- Чӑрмантармастӑп. Эсир аннепе иксӑр ҫывӑрнӑ чухне сӑҫ панлаттарӑп.

ҪЫРӑНТАРУ – 2015

Кӑларӑмсем	Индекс	Почта уйрӑмӑсенче	«Чӑваш пичет» киоскӑсенче	Редакцире
Хыпар	54800	798,06	288	144
Хыпар-эрнекун	78353	345,54	150	90
Ҫамрӑксен хаҫаҫӑ	54804	399,54	234	144
Чӑваш хӑрарӑмӑ	11515	360,66	222	141
Сывлӑх	11524	228,90	114	81
Кил-ҫурт, хушма хуҫалӑх	54806	203,70	114	81
Хресчен сасси	54838	297,78	168	114
Тӑван Атӑл	11529	331,50	252	198
Капкӑн	24608	166,98	150	108
ЛИК	83429	144,50	120	100
Вести Чувашии	54807	327,78	192	144
Собрание законодательства ЧР	54847	761,52	660	570
Тантӑш	54802	273,78	138	90
Самант	73208	187,26	162	120
Тетте	73771	148,98	114	90

Хисеплӑ вулакансем! Кӑҫалхи иккӑмӑш ҫур ҫулта «Хресчен сасси – Кил» хаҫат уйрӑм кӑларӑмпа тухма пӑрахать. Июль уйӑхӑнчен пуҫласа вӑл 8 страницӑпа тухса тӑракан «Хресчен сасси» хаҫат ӧшӑнче пулӑ. Ҫур ҫуллӑх хак – 297 тенкӑ те 78 пус, ҫырӑнтару индексӑ – 54838. Халӑ хӑшӑ-пӑри «Хресчен сасси – Кил» ятлӑ уйрӑм хаҫата ҫырӑнса илме сӑнни «Хыпар» Издательство ҫурчӑе пачах та ҫыхӑнман!

<p>«ХРЕСЧЕН САССИ» Обществӑла политика хаҫаҫӑ Индекс 54838</p> <p>Учредительсем – Чӑваш Республикин Информаци политикин тата массӑллӑ коммуникацисен министрствин, Чӑваш Республикин Информаци политикин тата массӑллӑ коммуникацисен министрствин «Хыпар» Издательство сурчӑ Чӑваш Республикин хӑйтытӑмлӑ учреждениӑ</p>	<p>ДИРЕКТОР-ТӐП РЕДАКТОР – В.В. ТУРКАЙ</p> <p>Редактор – В.В. Петрова РЕДКОЛЛЕГИ: В.В. Петрова – редактор И.П. Никитина – корреспондент Л.А. Никитина – корреспондент Е.А. Трофимова – хаҫат операторӑ</p>	<p>www.hypar.ru, e-mail: hreschen@cbx.ru</p> <p>Редакцие издатель адресӑ: Шупашкар, И. Яковлев пр., 13. Телефонсем: директор-тӑп редактор – 56-00-67, пайсем – 62-50-06, 62-04-54, реклама пайӑ тел./факс – 28-83-70. Факс (8352) 62-50-06</p>	<p>Хаҫата 2013 ҫулхи раштав уйӑхӑн 10-мӑшӑнче Федерацин ҫыхӑну, информаци технологийӑсемпе массӑллӑ коммуникацисен сферинчи саккунсене пӑхӑннине сӑнаса тӑракан службин Чӑваш Республикинчи управленийӑ ПИ ТУ 21-00305 № регистрациленӑ.</p> <p>Хаҫата «Хыпар» Издательство сурчӑ АУ техника центрӑнче кӑлӑпланӑ хӑтӑр оригинал-макетран «Чӑваш ЕН» ИПК» АУО типографийӑнче пичетленӑ. 428019, Шупашкар, И. Яковлев пр.-чӑ, 13.</p>	<p>Графика 17 сехетре алӑ пусмалла. 17 сехетре алӑ пуснӑ.</p> <p>Заказ 1292 Тираж 3385</p>
--	--	--	---	---

* Рекламӑпа пӑлтӑрӑсем. Рекламӑ текӑҫсемпе пӑлтӑрӑсемшӑн вӑсене паракансем яваплӑ.